

Република Македонија
Министерство за информатичко општество и администрација

Национална Стратегија за е-вклучување

2011–2014

Мај, 2011 година

Содржина

1. Вовед.....	2
2. Е-вклучување во Македонија – досегашен прогрес.....	3
3. Дигиталниот јаз во Република Македонија.....	6
3.1. Податоци на Државниот завод за статистика	6
3.2. Споредба со европската пракса на е-вклучување	9
4. Препораки на европско ниво.....	11
5. Стратешка рамка за е-вклучување.....	13
5.1. Стратешки приоритети и цели	13
5.2. Мерки по приоритети	20
5.2.1. Е-Пристапност	20
5.2.2. Дигитална писменост	21
5.2.3. Самостоен живот за популација која старее.....	22
5.2.4. Географско е-вклучување	23
5.2.5. Инклузивна е-Влада	24
5.2.6. Социјално-културно е-вклучување.....	25
5.2.7. Спроведување на идни препораки од ЕУ согласно стратешките насоки од Дигиталната Агенда на ЕУ2020.....	26

1. Вовед

Информациско – комуникациските технологии денес играат клучна улога во развојот на модерното општество. Тие стануваат есенцијална алатка во секојдневниот живот на граѓаните, зголемувајќи го значењето на овие технологии во еден брз тренд, со текот на времето.

Според тоа, од особена важност е пристапот до информациско – комуникациските технологии да биде овозможен и подржан за сите граѓани без разлика на нивното место на живеење, нивните познавања за ИКТ, нивната возраст, нивното образование, ограничени финансиски средства, дали се работи за лица со инвалидност, лица во социјално маргинализирани групи итн.

Е-вклучувањето настанува како резултат на фактот дека во Европската унија помеѓу 30% и 40% на популацијата е исклучена од предностите на информатичкото општество, додека во Република Македонија оваа бројка достигнува 50-70%. Тоа население најчесто го претставува најранливиот сегмент во општеството, а тоа може да се смени земајќи ја во предвид моќта на новите технологии да го направат нивниот живот полесен. Впрочем, лицата коишто имаат најголеми користи од употребата на ИКТ се најчесто лица кои имаат поголеми шанси да бидат исклучени од можноста да ги користат придобивките кои новите технологии ги нудат.

Според тоа, Национална Стратегијата за е-вклучување 2011 – 2014 ја претставува севкупната стратешка определба во поглед на вклучување на сите групи на граѓани во градењето на информатичкото општество и искористување на придобивките од информациско – комуникациските технологии.

2. Е-вклучување во Македонија – досегашен прогрес

Првиот стратешки пристап кон прашањето за е-вклучување на граѓаните на Република Македонија произлегува од **Национална стратегија за развој на информатичко општество** од 2005 година. Притоа, со оглед на тогашната ситуација и статус на информатичкото општество во Република Македонија воопшто, е-вклучувањето не е издвоено како засебен столб, туку се провлекува низ дел од проектите особено во столбот за е-граѓани.

Следејќи ги понатамошните движења од областа на информатичкото општество во земјата, веќе во 2007 година, **Националната стратегија за развој на електронски комуникации со информатички технологии**, го препознава и го следи низ мерките од стратегијата принципот на овозможувањето на еднакви шанси за сите граѓани: „Принципот на овозможувањето на еднакви шанси за сите граѓани мора да се почитува. Без разлика дали се работи за комуникациски системи, ИКТ, софтвер, содржина (текстуална, аудиовизуелна), уреди за пристап до интернет, е-точки, софтверски производи, мобилни телефони, уреди за прием на дигитална телевизија, предизвикот за користење на новите технологии постои особено заради социјални, образовни, културни, географски причини како и луѓето со хендикеп. Потребно е да се припреми водич за е-пристапност и е-вклучување кои би биле основа за иницирање на стратешки документ за е-вклучување“¹.

Во 2010 година се усвои **Стратегијата за е-Влада за периодот 2010-2012** година. Стратегијата предвидува дека услугите на јавната администрација мораат да бидат достапни за секого без никаква дискриминација. Дигиталниот јаз, којшто означува одвоеност помеѓу оние кои без проблем ги користат новите технологии и оние кои имаат потешкотии, не смее да постои. Понудените решенија треба да бидат без никакви бариери и да бидат достапни за сите.

Потребата за засебен стратешки документ за е-вклучување сама по себе се наметна како резултат на се поголемиот напредок и развој на информатичкото општество во Република Македонија. Како што бројот на инфраструктурни и проекти за зголемување на пристапност, пред се до компјутери и интернет, а и до електронски содржини се зголемува, потребата од стратешки пристап кон е-инклузивни аспекти во секој од проектите е неизбежен. Од друга страна, **Национална програма за усвојување на правото на ЕУ за 2010 година** ја налага изработката на ваков стратешки документ, врз основа на што и се носи оваа Стратегија за е-вклучување.

Во изминатите 3 години се реализираа неколку големи проекти кои директно придонесоа за намалување на дигиталниот јаз во Република Македонија. Така, во текот на 2007 и 2008 година успешно беа спроведени бесплатни основни **ИТ курсеви за сите граѓани** кои аплицираа за слушање на курсевите низ повеќе општини во земјата. Бројот на граѓани кои

¹ Националната стратегија за развој на електронски комуникации со информатички технологии, Министерство за транспорт и врски, 2007 година

ги слушаа обуките надмина 40.000 граѓани. Понатаму, во 2008 година сите граѓани во земјата имаа можност два пати во годината во времетраење од 2 месеци да користат **бесплатен интернет во своите домови**.

Две последователни години беше спроведувана **Програма за доделување на вредносни бонови** – ваучери во номинална вредност од 12.300 денари во 2007 и 15.500 денари во 2008 година. Ваучерите беа наменети како директна финансиска помош при купување компјутери. Целна група за која беше наменета оваа програма се редовни студенти, државјани на РМ за прв пат запишани во завршна година на студии на било кој акредитиран факултет во Република Македонија, како и сите студенти кои се евидентирани како лица со инвалидност. Вкупно беа реализирани 22.476 ваучери од страна на студентите во Република Македонија.

„Светот на дланка“ е еден од проектите за развој на информатичкото општество и приближување на информациско - комуникациските технологии до граѓаните. Со проектот во 2007 и 2008 година отворени се 15 **бесплатни интернет клубови** во 15 различни населени места низ Р. Македонија како би им се овозможил на сите заинтересирани граѓани слободен пристап до интернет и користење на останати услужни компјутерски апликации за професионални или лични потреби. Во 2009 и 2010 година овој број достигна 22 интернет клубови.

Во 2007 година започна и проектот за компјутеризација и мрежно поврзување на училиштата во Република Македонија **„Компјутер за секое дете“**. Во рамки на проектот во текот на 2007, 2008 и 2009 година беа обезбедени компјутери за сите ученици од основните и средните училишта и тоа 163.710 работни станици за учениците од 4 до 9 одделение и учениците од средните училишта, 53.000 преносни компјутери за учениците од 1 до 3 одделение и 22 000 преносни компјутери за наставниот кадар во основните и средните училишта. Кон намалувањето на дигиталниот јаз, овој проект придонесе и преку локализирање на оперативен систем на македонски јазик и 43 образовни слободни алатки, како и локализирање на 513 образовни содржини; обуки на сите просветни работници спроведувани во текот на имплементацијата на проектот; медиумски обуки за оперативниот систем и образовните алатки кои се користат во образовниот систем наменети за сите граѓани.

Локални (LAN) мрежи и бесплатен пристап до интернет до секоја соба во сите студентски домови во земјата беа поставени во 2009 и 2010 година.

Во 2009 година започна поставувањето на **бесплатни интернет киосци со wi-fi рутер** во руралните средини, кои претставуваат пристапни точки со бесплатен, безжичен „wi-fi“ интернет со ограничени можности. На целата територија на Република Македонија поставени се приближно 680 точки.

Голем број активности се реализирани или во тек и од аспект на пристапност и инклузивност на сите граѓани до електронски содржини.

Така, во 2009 година креиран е веб порталот за лица со инвалидност за вклучување на овие граѓани во градењето на информатичко општество и за нивен пристап до електронски содржини. Порталот sakamznammozam.gov.mk, се изгради како централно место каде можат да се најдат информации за сите поврзани значајни новости, да се упатат жалби, да се постават прашања, да се запознаат со правни можности и услуги кои ги нудат државните институции, и да се дискутираат најразлични прашања.

За полесен пристап до содржини на македонски јазик, полесно прилагодување и користење на компјутерски апликации и алатки на македонски јазик, развиен е **поимник на зборови од ИКТ**, кои како такви се прифатени како официјални во македонскиот јазик. Покрај тоа, развиени и бесплатно достапни се и **македонски фонтови** усогласени со меѓународните стандарди за писмена комуникација, наменети за сите граѓани.

Во иста насока е и проектот **за зголемување на бројот на македонски содржини на Wikipedia**. Се спроведува во соработка со приватните и државните институции. Целта е да се зголеми бројот на содржини на Википедија на македонски јазик. На почетокот на иницијативата, на Википедија имаше 16.000 македонски содржини. Моментално има повеќе од 60.000.

Со цел помош во надминување на дигиталниот јаз кај невработени лица, што би им помогнало при нивно потенцијално вработување, се реализираше и проектот за **бесплатни напредни ИТ курсеви за невработени лица**. Обучени се 80 невработени лица во полето на ИКТ.

Посебно треба да се истакне и улогата на граѓанскиот сектор од оваа област, кој има придонесено многу во развојот на ова поле. Во тие рамки особено важно е да се спомене и да се афирмира работата на овие невладини организации во насока на работа со лица со инвалидност, набавка на асистивни технологии, отворање на дигитални клубови итн.

Во насока на подигнување на јавната свест за значењето на е-вклучувањето, треба да се истакне Годишната конференција e-Opштество.mk во организација на Фондацијата **Метаморфозис** во организација со невладините организации **Отворете ги прозорците**, **Слободен софтвер Македонија** и **Викимедија Македонија**, како и со Министерството за информатичко општество, Министерството за транспорт и врски, Министерството за локална самоуправа од владиниот сектор, која конференција секогаш вклучува значајна сесија во областа на е-вклучување.

Голем дел од проектите се тековни и нивно одржување и надградба се предвидува со мерки во оваа стратегија. За нивната и за успешноста на сите останати завршени проекти зборуваат официјалните статистики на Државен завод за статистика презентирани подолу во овој документ.

3. Дигиталниот јаз во Република Македонија

3.1. Податоци на Државниот завод за статистика

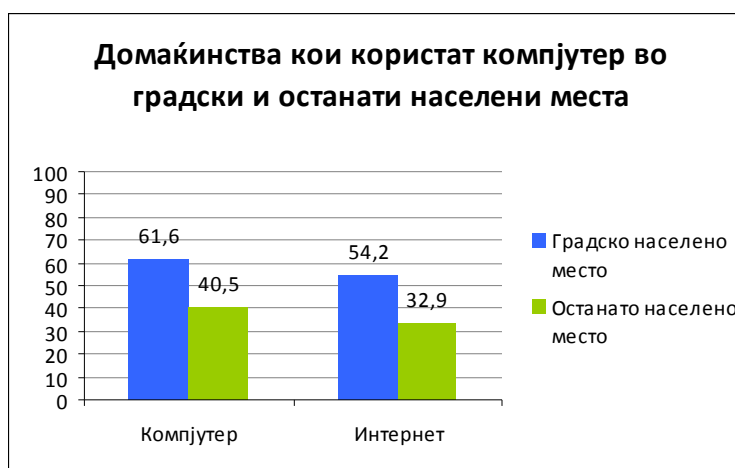
Според податоците на Државниот завод за статистика², во периодот од 2008 година до 2010 година се бележи тренд на континуиран раст на процентот на домаќинства кои користат компјутер и интернет, со блага стагнација на користењето на компјутери во 2010 година во споредба со 2009 година. Користењето на

интернет бележи значителен пораст. Во првиот квартал на 2010 година, 53,6% од домаќинствата користат компјутер, а 46,1% од домаќинствата користат интернет.

Според податоците за првиот квартал на 2010 година, евидентно е поголемото користење на компјутер и интернет во градските населени места во споредба со останатите населени места. Во градските населени места, 61,6% од домаќинствата користат компјутер, а 54,2% користат интернет, додека во останатите населени места 40,5% од домаќинствата користат компјутер, а 32,9% користат интернет.

Слика 1 - Домаќинства кои користат компјутер и интернет во 2010 година

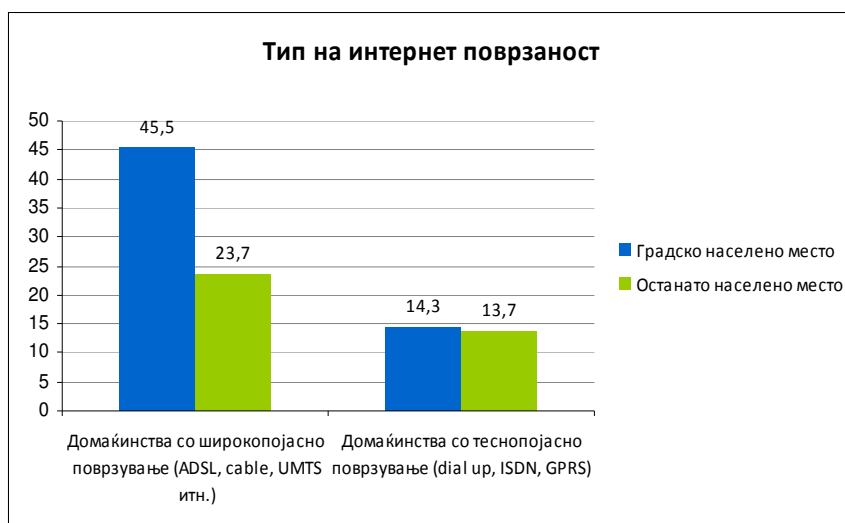

Слика 2 - Домаќинства кои користат компјутер во градски и останати населени места во 2010 година

² Статистички податоци на Заводот за статистика, Област – информатичко општество (Соопштение бр. 8.1.10.21, 2010 година)

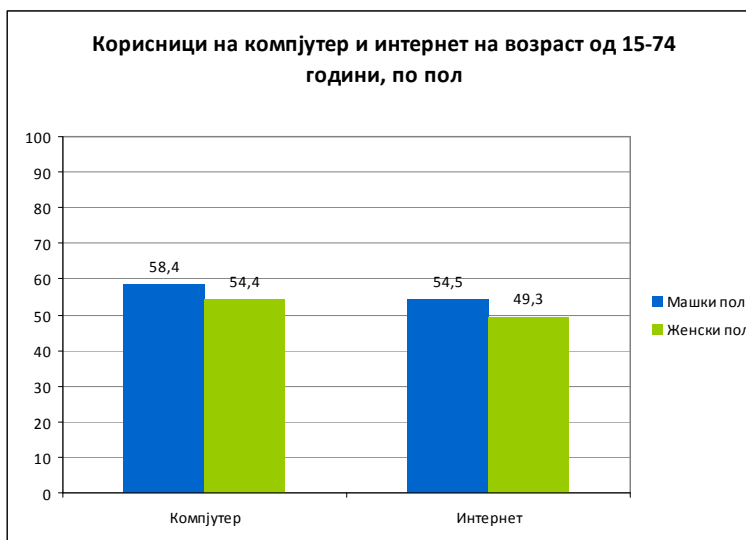

Широкопојасно поврзување на интернет имале 45,5% од домаќинствата во градските населени места, во споредба со 23,7% од домаќинствата во останатите населени места. Теснопојасно поврзување имале 14,3% од домаќинствата во градските населени места, во споредба со 13,7% од домаќинствата во останатите населени места.

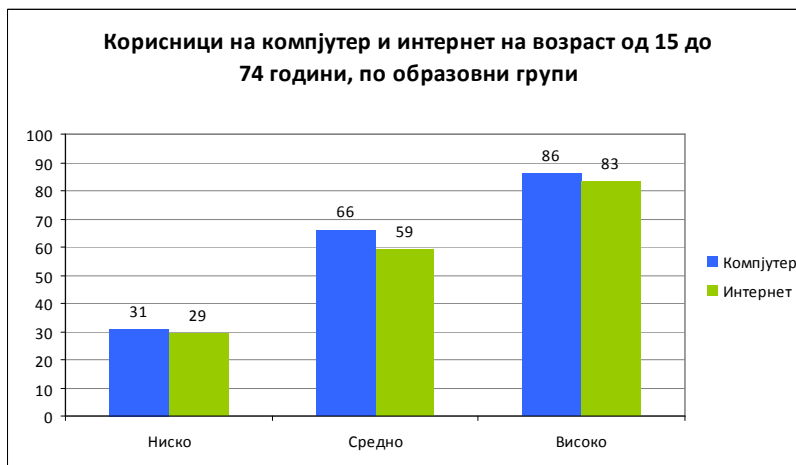
Слика 3 - Тип на интернет поврзаност во домаќинствата во 2010 година

Особено значаен јаз во користењето на компјутер и интернет по пол не постои, што може да се забележи од статистиката за 2010 година. Користењето на компјутер и интернет е на малку повисоко ниво кај машкиот пол.

Слика 4 - Корисници на компјутер и интернет на возраст од 15-74 години, по пол, 2010 година

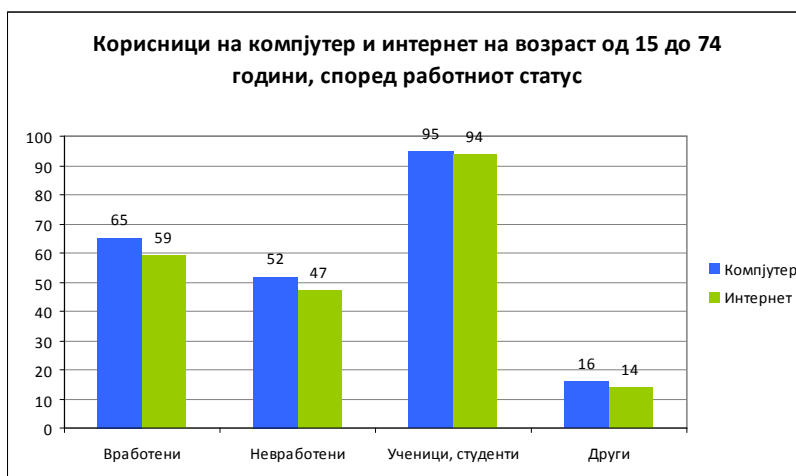
Користењето на компјутер и интернет е значително повисоко кај лицата кои спаѓаат во високо образовната група во однос на средно и ниско образовните групи. Лицата во ниско образовната група користат компјутер и интернет скоро три пати помалку отколку тие во високо образовната група.

Слика 5 - Корисници на компјутер и интернет на возраст од 15 до 74 години, по образовни групи, 2010 година

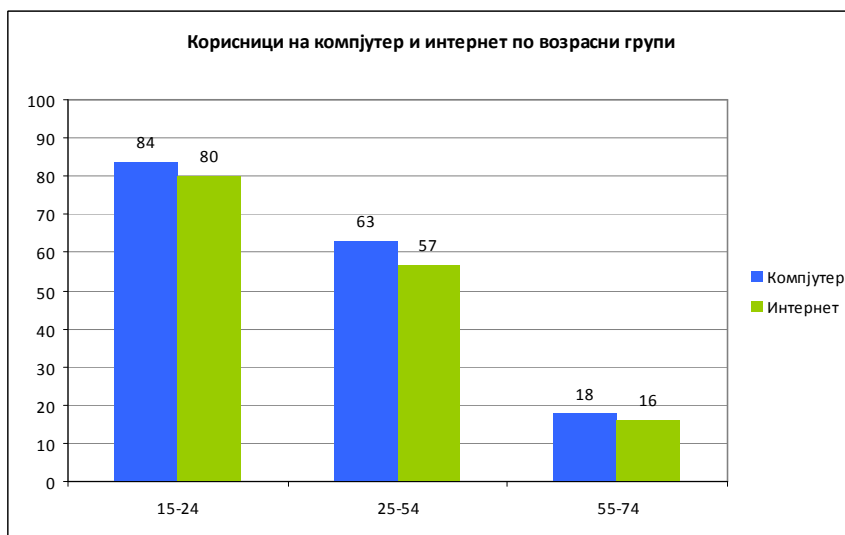

Користењето на компјутер и интернет е убедливо највисоко кај учениците и студентите. Кај невработените лица се забележува помало користење на компјутер и интернет во споредба со вработените лица.

Слика 6 - Корисници на компјутер и интернет на возраст од 15 до 74 години, според работниот статус, 2010 година

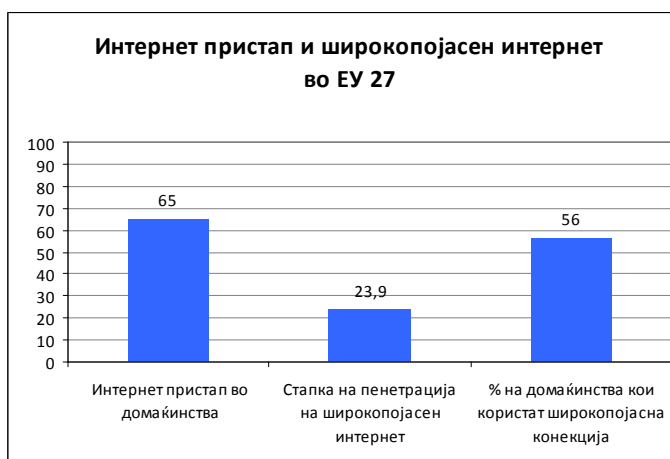
Според возрасни групи, се забележува многу висок процент на користење на компјутер и интернет кај лицата во возрасната група од 15 до 24 години. Лицата на возраст од 25 до 54 години покажуваат средна вредност на користење на компјутер и интернет. Лицата на возраст од 55 до 74 години значително помалку користат компјутер и интернет, покажувајќи висок диспаратет во однос на лицата од другите возрасни групи.

Слика 7 - Корисници на компјутер и интернет по возрасни групи, 2010 година

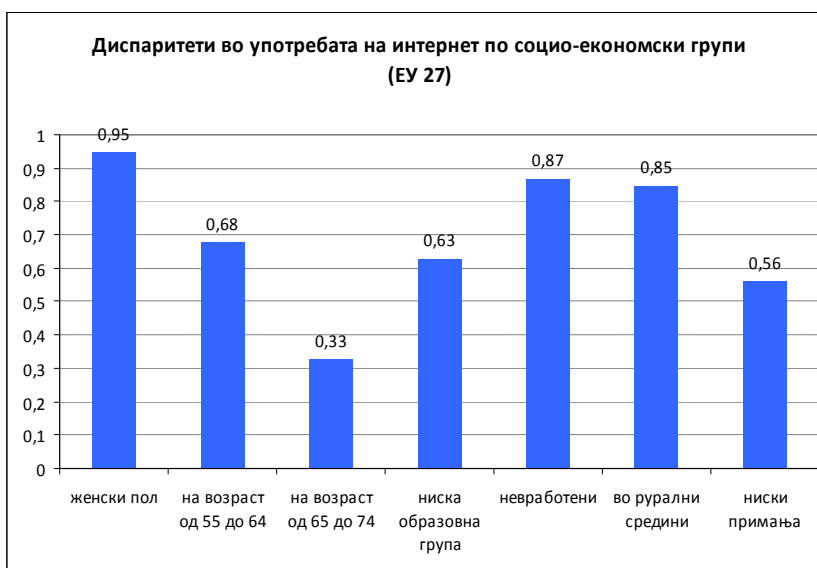
3.2. Споредба со европската пракса на е-вклучување

Според податоците на Еуростат³ за 2010 година, 65% од европските домаќинства имаат интернет пристап, утврдената пенетрација на широкопојасен интернет е 23,9%, додека 56% од домаќинствата во ЕУ користат широкопојасна конекција за приклучување кон интернет.

Слика 8 - Интернет пристап и широкопојасен интернет во ЕУ 27, 2010 година

Во извештајот “Europe’s Digital Competitiveness Report”⁴ за 2010 година, претставени се диспаратите во употребата на интернет по социо-економски групи. Така диспаратот по однос на женски пол изнесува 0,95, што значи дека на 100 машки корисници на интернет постојат 95 женски корисници. Диспаратот на возрасната група од 55 до 64 години е 0,68 во однос на средната вредност на користење на интернет, додека на групата на корисници од 65

Слика 9 - Диспаратите во употребата на интернет по социо-економски групи, ЕУ 27, 2010 година

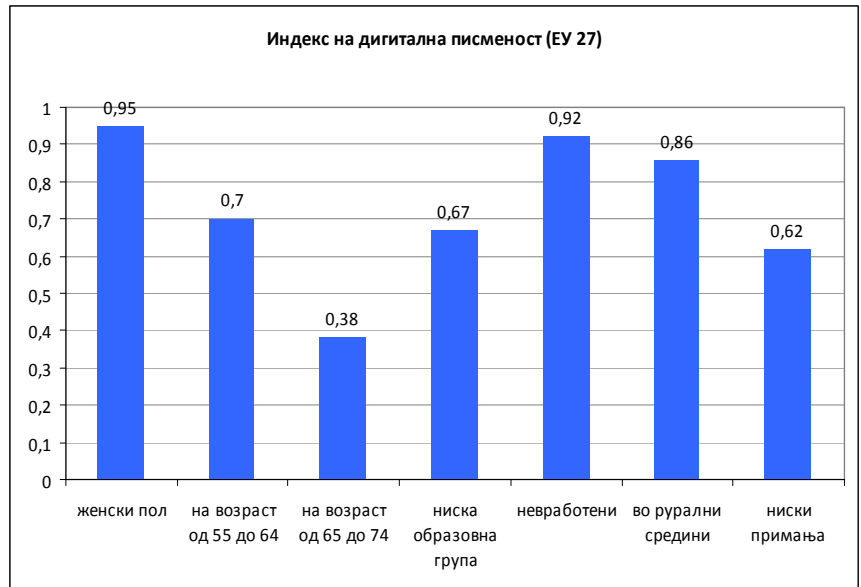
до 74 години изнесува 0,33. Во однос на образовните групи, лицата со ниско образование имаат диспарат од 0,63 во однос на тие со средно и високо образование. Во однос на вработеноста, диспаратот на невработените лица е 0,87 во однос на вработените. Диспаратот на користење на интернет во руралните средини во однос на градските средини е 0,85, а во однос на месечните финансиски приходи, лицата со ниски примања во однос на тие со средни и високи имаат диспарат од 0,56.

³ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsiir040>

⁴ Europe’s Digital Competitiveness Report, Brussels, 17.5.2010

Многу важна компонента во согледувањето на реалната слика за е-вклучување е индексот на дигиталната писменост. Според податоците од извештајот “Europe’s Digital Competitiveness Report” за 2010 година, индексот на дигитална писменост кај женскиот пол е 0,95, кај возрасната група од 55 до 64 години е 0,7, а кај возрасната група од 65 до 74 години изнесува 0,38. По однос на образованието, ниската образовна група има индекс од 0,67. Групата на невработени лица има индекс од 0,92. Во руралните средини тој изнесува 0,86, а за лицата со ниски примања 0,62.

Слика 10 - Индекс на дигитална писменост, ЕУ 27, 2010 година

4. Препораки на европско ниво

Е-вклучување е еден од столбовите на **i2010 иницијативата за информатичко општество на Европската Унија** и е близу поврзано со другите европски политики посебно социјалното вклучување, образованието и културата, регионалниот развој итн. Лисабонскиот совет во 2000 година се согласи да направи одлучен удар за намалување на сиромаштијата и социјалната ексклузија до 2010 година. Членките на Унијата беа охрабрани да преземат конкретни чекори во нивните национални акциони планови во однос на поставување на мерки против сиромаштијата и социјалната ексклузија, и да го подобрат пристапот до нови информациско – комуникациски технологии и можностите кои тие технологии ги нудат.

Министерската декларација во Рига за е-вклучување, во јуни 2006 година, ја демонстрираше обврската на земјите членки на ЕУ. Таа идентификуваше шест области каде може да се имплементира концептот на е-вклучување. Крајните цели на овие области се:

- **Е-пристапност** – овозможување на пристап до ИКТ на сите, задоволувајќи ги различните потреби на широк спектар на луѓе, посебно за специјалните потреби;
- **Старење** – овозможување на постарите лица целосно да партиципираат во економијата и општеството и да се подобри нивниот квалитет на живот;
- **Е-вештини** – снабдување на граѓаните со знаење, вештини и животно учење за зголемување на социјалното вклучување, можноста за вработување и збогатување на нивниот живот;
- **Социо-културно е-вклучување** – овозможување на малцинствата, мигрантите и маргинализираните млади луѓе целосно да се интегрираат во заедниците и да учествуваат во општеството преку употребата на ИКТ;
- **Географско е-вклучување** – зголемување на социјалната и економската благосостојба на луѓето во руралните, далечните и послабо економско потенцијални области со помош на ИКТ;
- **Инклузивна е-Влада** – испорака на подобри, поразлични јавни услуги за сите користејќи ИКТ, а воедно охрабрувајќи зголемено јавно учество во демократијата.

Иницијативите за е-вклучување се резултат на следната резолуција на Советот на ЕУ: Резолуција на Советот од 8 Октомври 2001 за „Е-вклучување“ – искористување на можностите на информатичкото општество за социјално вклучување.

Следствено на министерските конференции во Рига 2006 и Лисабон 2007, во Виена во 2008 година беше одржана Министерска конференција за е-вклучување.

Министерска конференција за е-вклучување во Виена во 2008 ја истакна потребата за поддршка на ранливите луѓе во општеството. Воедно беше акцентирано дека ИКТ претставува основна алатка за постигнување на оваа цел. Беше наведено дека заедничко дејствување во областа на е-вклученоста во исто време може да придонесе за креирање на нови работни места и за креирање вредности за општеството во целина. На крај, поголемото

дигитално вклучување ќе придонесе за развивање на главна предност на Европа: нејзиниот човечки капитал.

Во новата стратегија за развој на ЕУ во наредната декада, Еуропа 2020 истакнато е значењето на намалувањето на дигиталниот јаз.

Поглавјето Дигитална Агенда од стратегијата Еуропа 2020 е стратешки пристап на Европа за развој на дигиталната економија од 2020 година. Тоа ги нагласува политиките и активностите за постигнување на максимални придобивки за сите од дигиталната револуција. Токму во овој дел е опфатено и потенцирано големото значење на намалувањето на дигиталниот јаз.

Во Европската стратегија Еуропа 2020 се наведува дека е важно да се едуцираат европските граѓани да користат ИКТ и дигитални медиуми, а особено важно е да се привлекуваат младите да користат ИКТ во образованието. Стекнувањето на вештини за работење со ИКТ и е-бизнис вештини, односно дигитални вештини потребни за иновации и развој, треба да се зголеми и надградува. Покрај тоа, со оглед на фактот дека во ЕУ има околу 30 милиони жени на возраст од 15-24, потребно е да се подобри привлечноста на ИКТ секторот за професионална употреба и особено за производство и дизајн на технологија. Сите граѓани треба да бидат свесни за потенцијалот на ИКТ за сите видови на професии. Ова повлекува создавање на мулти-секторски партнерства, зголемување на учењето, истакнување на значењето на дигиталните компетенции во формалното образование и обука, како и подигање на свеста и спроведување на ефективни ИКТ обуки и сертификација надвор од формалниот образовен систем, вклучувајќи ги и користењето на интернет алатките и дигиталните медиуми за преквалификација и континуиран професионален развој.

Во овој стратешки документ исто така е наведена потребата за заеднички акции за да се осигури дека новите електронски содржини исто така се целосно на располагање на лицата со инвалидност. При тоа, особено се потенцирани веб-локациите на јавниот сектор и електронски услуги во ЕУ, кои се важни за да се обезбеди целосно учество во јавниот живот и кои треба да се во согласност со меѓународните стандарди за веб-пристапност.

Европската комисија нагласува дека придобивките на дигиталното општество треба да бидат достапни до сите.

5. Стратешка рамка за е-вклучување

Земајќи го во предвид стратешкиот приоритет на Владата на РМ за членство во ЕУ, развојот на инклузивно информатичко општество се одвива во согласност со Европските политики и закони од оваа област, следејќи ги најдобрите практики и искуства на меѓународно ниво, но исто така земајќи ги во предвид специфичните услови и степенот на развој на информатичко општество во нашава земја.

Во таа насока, оваа стратегија ги дефинира основните приоритети околу кои ќе се фокусираат активностите и мерките за креирање на инклузивно информатичко општество во иднина, како и целите кои треба да се постигнат во рамки на овие приоритети. Основната цел на стратегијата е:

„Намалување на дигиталниот јаз и создавање на инклузивно информатичко општество за сите граѓани, обезбедувајќи зголемена и поквалитетна употреба на ИКТ во секојдневниот живот на граѓаните, преку создавање олеснети услови за пристап до ИКТ и зголемување на ИКТ вештините на граѓаните“.

Оваа цел ќе се постигне преку фокусирано заедничко работење на јавниот, приватниот и невладиниот сектор на остварување на одделните приоритети и цели наведени подолу.

5.1. Стратешки приоритети и цели

Приоритет 1: Е-пристапност - Овозможување еднакви шанси за сите граѓани за пристап до ИКТ

За да имаме реално искористување на придобивките од информатичкото општество е потребно целосно вклучување на сите граѓани во динамичното, информатичко општество базирано на знаење, а особено вклучување на лица кои имаат ограничени можности за користење на новите технологии, како лицата со инвалидност, постарите лица или лицата кои живеат во подалечни, тешко достапни области. Создавањето можност за сите граѓани да имаат пристап до интернет и други информациско - комуникациски технологии е основен чекор за успешно користење на новите технологии во секојдневниот живот. И додека користењето на новите технологии и алатки го олеснува секојдневниот живот, за жал, за голем дел од населението тие се тешко достапни од најразлични причини, финансиски ограничувања, географска достапност, инвалидност итн. За таа цел, потребно е да се преземат мерки за отстранување на бариерите за пристап до најразлични ИКТ производи, услуги и апликации.

Во оваа насока, веб пристапноста е една од клучните компоненти за обезбедување на целокупна безбедна е-пристапност. Веб пристапноста претпоставува користење на технички стандарди при изработката на веб страни со цел истите да се направат достапни и лесни за користење од страна на сите граѓани вклучувајќи ги оние лица со одредена

инвалидност. Подобрувањето на веб пристапноста ќе придонесе за огромни социјални и економски придобивки за одредени групи граѓани, зголемувајќи ја нивната активност како потрошувачи и работна сила, како и за одредени комерцијални обезбедувачи на услуги кои ќе може да дојдат до поголем број на клиенти.

Цел: Зголемување на достапноста на интернетот и други информациско - комуникациски технологии до сите граѓани, особено преку вклучување на лицата кои имаат ограничени можности за користење на нови технологии.

Приоритет 2: Дигитална писменост - Подобрување на ИКТ вештините и способностите на граѓаните

Ефективното искористување на ИКТ кои постојано се развиваат и менуваат е можно само доколку се обезбеди соодветен степен на познавање и способност за користење на овие технологии од страна на граѓаните. Ова значи дека надградувањето на вештините и способностите на граѓаните за користење на ИКТ мора да оди во ист чекор со развојот и постојаното менување на новите технологии. Токму поради тоа, зголемувањето на сеопштата дигитална писменост и компетентност кај граѓаните е клучен приоритет во напорите за креирање на инклузивно информатичко општество.

Во рамки на овој приоритет, едукацијата и системите за обука и доживотно учење се клучни во процесот на градење на дигитална писменост. Ова ги вклучува пред сè мерките за дигитализирање на формалниот образовен процес преку компјутеризација и воведување интернет во училиштата, обезбедување на електронски содржини достапни на интернет и воведување на ИКТ алатки во наставата. Но, исто така овој приоритет ги вклучува и мерките за дообразување на возрасни лица преку посетување почетни и напредни ИТ обуки и сертифицирање за различни групи на граѓани: невработени, лица со инвалидност, жени со ограничени можности за образование итн.

Стратешкото инвестирање за создавање дигитално компетентна нација значително ќе придонесе за оспособување на граѓаните да ги искористат придобивките од информациско - комуникациските технологии и активно да се вклучат и придонесат во секој аспект од економскиот и општествениот живот. Инвестирањето во подобрување на дигиталната писменост преку формалниот образовен процес особено ќе придонесе за подобрување на можностите за вработување на младите образовани кадри и подобрување на продуктивноста на работното место што како резултат ќе води кон општество со висока економска продуктивност.

Цел: Унапредување на ИКТ вештините и способностите на целокупната популација преку оптимизирање на формалниот и неформалниот едукативен систем за постигнување подобар квалитет на животот.

Приоритет 3: Старење - Овозможување самостоен и независен живот за популацијата која старее

Во последните неколку години во Република Македонија се поистакнат станува проблемот на демографско стареење. Согласно податоците на Државниот завод за статистика, во 2008 година (состојба 30.06.2008) учеството на старото население (60 години и повеќе) во вкупното население е 16.6% со тенденција за понатамошно зголемување. Како резултат на ова, Република Македонија се повеќе се соочува со бројни проблеми врзани за стареењето на населението, како и со бројни предизвици кои произлегуваат од постоечките економски и социјални состојби.

Еден од клучните проблеми е обезбедување услови за самостоен и независен живот на старите лица во општество кое се повеќе зависи од информациско - комуникациските технологии. Се поголемата достапност на електронски владини и комерцијални услуги претпоставува обезбедување на услови за пристап до овие услуги за целокупното население, вклучувајќи ги и постарите лица кои заостануваат во користењето на електронски услуги кои значително би им го олесниле животот. Исто така, информациско - комуникациските технологии можат да им помогнат на постарите лица во надминување на изолацијата и осаменоста овозможувајќи поврзување со нивните пријатели и роднини и проширување на нивните социјални мрежи.

Препознавајќи ја важноста која ИКТ ја имаат за обезбедување поквалитетен живот за населението кое старее и земајќи ја во предвид тенденцијата на постојано зголемување на процентот на стари лица во вкупното население, од приоритетна важност е преземањето мерки за отстранување на бариерите за пристап и успешно користење на ИКТ од страна на старото население. Најчеста причина за некористење на ИКТ од страна на постарите лица е непознавањето на новите технологии вклучувајќи неспособност за нивно користење, но и непознавање на придобивките од овие технологии. Токму поради тоа потребно е преземање на иновативни мерки за зголемување на знаењето и способностите на старите лица за користење на информациско - комуникациски технологии (компјутери, најразлични веб базирани апликации, но и мобилни уреди и апликации за комуникација). Покрај ова, од особена важност е зголемување на свесноста кај овие лица за постоење на овие технологии и како истите можат да го олеснат и направат попријатен животот на старите лица. За оваа цел е потребно спроведување кампањи за покренување на свеста, но и креирање на нови содржини, интернет портали и други апликации кои ќе бидат специјално наменети за постари лица.

Цел: Отстранување на пречките за пристап до интернет и останати информациско - комуникациски технологии и нивно квалитетно користење од страна на старото население, како и зголемување на информациите достапни на веб за потребите на старото население.

Приоритет 4: Географско е-вклучување - Користење на ИКТ за подобрување на социјално - економската состојба во помалку развиените и тешко достапните области во земјата

Развојот на инклузивно информатичко општество претпоставува рамномерно инвестирање во ИКТ на целата територија на Република Македонија, вклучувајќи ги и географските региони кои се подалечни, потешко достапни но и помалку развиени. Новите дигитални технологии имаат критична улога во намалување на разликите во степенот на развој на регионите како и за промовирање на социјално и економско поврзување меѓу одделните региони во земјата. Поставувањето на ИКТ инфраструктура во помалку развиените и руралните области влијае на зголемување на атрактивноста на овие области за инвестиции, но и за подобар живот на граѓаните. На овој начин може да се влијае на намалување на постоечката тенденција на напуштање и исчезнување на помалите населени места, настаната поради изолираноста и лошите економски услови за живот во овие места.

Широкопојасниот интернет има особено значајна улога во намалување на дигиталниот јаз меѓу градските и руралните населени места. Согласно податоците на Државниот завод за статистика за 2010 година, во Република Македонија се уште постои значителен јаз во користењето на широкопојасен интернет меѓу градските (45,5%) и останати (23,7%, пред се рурални) населени места. Голем број рурални средини во кои не постои интернет конекција веќе се здобија со бесплатни wi-fi интернет киосци (приближно 680 пристапни точки) кои им овозможуваат на луѓето кои живеат во овие населени места да вршат едноставни интернет пребарувања и да воспостават комуникација со други лица на поголеми далечини. Покрај тоа, бесплатните интернет клубови отворени во повеќе од 20 градски населени места во внатрешноста на земјата допринесоа за значително зголемување на користењето на интернет низ целата земја.

Сепак, потребни се дополнителни активности и напори за да се осигури целосно вклучување на овие региони во информатичкото општество. Владиниот, невладиниот и приватниот сектор е потребно да работат заеднички на изнаоѓање решенија за донесување широкопојасен интернет во региони кои се тешко достапни и помалку исплатливи за комерцијалните понудувачи. Исто така, обезбедувањето на потребната инфраструктура е само основа за дигитализирање на овие области; потребни се мерки за зголемување на знаењето и способноста на лицата кои живеат во изолираните делови на земјата за користење на најразличните владини и комерцијални услуги достапни преку интернет.

Цел: Зголемување на степенот на покриеност со широкопојасен интернет на територијата на целата земја и унапредување на свесноста и способноста на населението во изолираните и помалку развиените области за користење на ИКТ.

Приоритет 5: Инклузивна Е-влада - Квалитетни, доверливи и лесно достапни е-Владини решенија за сите граѓани

Развојот на иновативни е-Владини решенија како на централно така и на локално ниво станува се поинтензивен. Голем број владини институции ги интегрираат информациско - комуникациските технологии во сопствените процеси, како во позадинското, канцелариско работење така и во интеракцијата со граѓаните, со цел да ги подобрат ефикасноста и квалитетот на услугите кои ги нудат кон граѓаните и компаниите. Придобивките од користење на е-владини услуги се потврдени и неспорни: големи заштеди на време и средства и зголемена погодност за завршување на одредена обврска кон државните институции или реализирање на одредено право од било каде и во било кое време како за граѓаните така и за компаниите.

Во изминатиов период и во Република Македонија се направија големи инвестиции за дигитализирање на интерните процеси во државните институции и унапредување на квалитетот и брзината на интеракцијата со граѓаните при нудење на владините услуги. Согласно препораките на ЕУ, обезбедени се голем број електронски владини услуги чијшто број на активни корисници секојдневно се зголемува. Сепак, додека електронските владини услуги имаат се поголема улога во намалувањето на комплексноста на интеракциите помеѓу владините институции од една страна и најголемиот дел од граѓаните и компаниите од друга страна, постои ризик дека одредени граѓани кои немаат можност за брз и лесен пристап до ИКТ, а особено интернет, наместо олеснување ќе се сочат со уште поголеми тешкотии во остварување на своите права и обврски пред владините институции.

Токму поради тоа, а следејќи го принципот на еднаквост во обезбедување на владините услуги за сите граѓани, од исклучителна важност е владините институции да ги земаат во предвид потребите на сите потенцијални корисници на владините услуги при креирање и дизајнирање на системите за електронско обезбедување на овие услуги. На тој начин ќе се обезбеди развивање на електронски услуги, апликации и веб страни кои ќе бидат лесно достапни и употребливи и од лицата со инвалидност и старите лица кои во спротивно се соочуваат со ризикот да бидат исклучени од можноста да ги користат придобивките од електронските владини решенија како и останатите граѓани. Покрај ова, градењето на инклузивни е-владини решенија подразбира и преземање мерки за зголемување на знаењата и способностите како на државните службеници за квалитетно обезбедување на електронските владини услуги така и на граѓаните како крајни корисници кои ќе бидат способни да ги користат овие услуги.

Цел: Подобрување на достапноста на електронските владини информации и услуги, зголемување на свеста за придобивките од прифаќање на е-Владините решенија и унапредување на способностите и поддршката за сите корисници на е-Владини услуги.

Приоритет 6: Социјално-културно е-вклучување - Унапредување на социјално - економската интеграција на социјално загрозените групи, етничките групи и маргинализираните групи со помош на ИКТ

Една од основните цели на развојот на ИКТ е олеснување на пристапот до јавни и комерцијални добра и услуги. Сепак, одредени маргинализирани групи на луѓе се спречени или имаат потешкотии во остварување на овие придобивки поради нивната неповолна социјална или економска ситуација. Од друга страна, информациско - комуникациските технологии имаат голем потенцијал значително да го подобрат животот на овие луѓе како од социјален, така и од економски аспект. Новите технологии би можеле ефективно да се искористат за подобрување на информираноста на овие граѓани за можностите за користење на јавни услуги, како и олеснување на пристапот до услугите. За ова да стане реалност е потребно пред се да се овозможи пристап до ИКТ и дигитално описменување на социјално загрозените лица кое понатаму ќе доведе и до зголемување на можностите за вработување во денешната економија која значително зависи од ИКТ развојот. Сепак, за постигнување на ефективни резултати е потребно, пред се, преземање на мерки за подигање на свеста за потенцијалните придобивки кои новите технологии може да ги имаат за животот на овие граѓани, како на крајните корисници така и на сите останати слоеви во општеството, вклучувајќи ги невладините организации и приватниот сектор.

Покрај ова, ИКТ може да послужат и за промовирање на културните разлики во нашата земја и зачувување на мултикултурната реалност. Културните, јазичните, верските и етничките различности се одлика на македонското општество при што од особена важност е интеграција на етничките групи во севкупниот општествено - културен живот како и зачувување на културното наследство на маргинализираните групи.

Цел: Обезбедување пристап до ИКТ, креирање и промовирање на интернет услуги и содржини и ИКТ обучување на социјално загрозените групи, етничките групи и маргинализираните групи и за интензивирање на нивното вклучување во целокупниот општествено - културен живот.

Приоритет 7: Спроведување на идни препораки од ЕУ согласно стратешките насоки од Дигиталната Агенда на ЕУ2020

Една од поставените цели на Европската Унија за наредната декада е зголемувањето на дигиталната писменост, дигиталните вештини и дигиталното вклучување. Ова е особено важно со оглед на фактот дека над 50% од Европејците користат интернет секојдневно, но 30% никогаш не го користеле. Покрај тоа, лицата со инвалидност се соочуваат со тешкотии во целосното користење на новите електронски содржини и услуги.

Европската Комисија ќе ги поддржи националните и европските активности за подигање на свеста со цел да се промовира ИКТ образование, кариера и работни места на младите луѓе, како и за поттикнување на дигитална писменост меѓу граѓаните.

Во наредната декада Европа ќе цели кон зголемување на дигиталната писменост, дигиталните вештини и дигиталната инклузија преку имплементација на низа активности како:

- Поставување на дигиталната писменост и дигиталните способности како приоритет за Европскиот социјален фонд (2014-2020);
- Развивање на алатки до 2012 со цел препознавање и идентификување на надлежностите на ИКТ експертите и корисниците;
- Лансирање на совет за ИКТ вештини за вработување составен од чинители од повеќе сектори со цел решавање на различни аспекти на побарувачката и понудата;
- Промовирање на поголемо учество на жени, а особено млади жени во ИКТ работната сила, преку поддршка за веб-базирана обука, игри базирани на е-учење и социјалното вмрежување;
- Развивање на интернет алатка за едукација на потрошувачите преку новите медиумски технологии;
- До 2013 година ќе се предложат на европско ниво индикатори за дигитални компетенции и медиумска писменост;
- Систематско оценување на пристапноста во сите ревизии на законодавството;
- Осигурување дека сите веб-локации во јавниот сектор се целосно пристапни до 2015 година;
- Потпишување Меморандум за разбирање за дигитален пристап за лицата со посебни потреби во согласност со Конвенцијата на ОН;
- Земјите-членки ќе го промовираат долгорочниот развој на е-вештини и политиките и стратегиите за дигиталната писменост;
- Земјите-членки ќе ги имплементираат одредбите за попреченост во Телекомуникациските документи и планови и Директивата за аудио-визуелни медиумски услуги;
- Земјите-членки ќе го вклучат електронското учење во националните политики за модернизација на образование и обука, вклучително и во наставните програми, оценувањето на резултатите од учењето и на професионалниот развој на наставниците и обучувачите.

Во согласност со аспирациите на Република Македонија да постане земја членка на ЕУ, потребно е континуирано да се следат препораки од Европската Унија во оваа област и да се преземаат мерки за усогласување на истите.

Цел: Континуирано усогласување на мерките и активностите од областа на е-вклучување со препораките од Европската Унија.

5.2. Мерки по приоритети

Во продолжение се мерките со кои ќе се реализираат 7-те приоритети дефинирани во Стратегијата.

5.2.1. Е-Пристапност

- **Изработка на водич за имплементација на WCAG 2.0 стандардот;**

WCAG 2.0 (Web Content Accessibility Guidelines) претставува водич со препораки за креирање на веб содржина која ќе биде достапна до лица со различен вид на инвалидност, вклучувајќи и слепи лица и лица со оштетен вид, но исто така достапна и од различни кориснички уреди со кои се пристапува до истата. Целта на оваа мерка е да се изработи водич за имплементација на овие препораки на македонски јазик врз основа на објавените препораки од страна на W3C конзорциумот.

- **Промоција на WCAG 2.0 стандардот за негова употреба во македонскиот интернет простор;**

Ќе бидат организирани различни промотивни активности со цел подигнување на свеста во македонскиот интернет простор за придобивките и значењето од користењето на WCAG 2.0 стандардот и водичот за имплементација на неговите препораки.

- **Изработка на софтвер за синтеза на говор;**

Ќе биде набавено софтверско решение за синтеза на говор на македонски јазик, пред се наменето за лица со оштетен вид кои пристапуваат до веб содржини на македонски јазик. Целта на оваа мерка е да се овозможи поголемо користење на придобивките од информациско – комуникациските технологии на лицата со оштетен вид преку обезбедување на синтетизатор на говор кој ќе продуцира разбирлив говор врз основа на македонскиот јазик.

- **Набавка и дистрибуција на асистивни уреди за пристап до ИКТ за лица со инвалидност;**

Ќе бидат набавени асистивни уреди за пристап до ИКТ за лица со инвалидност и ќе се изврши нивна дистрибуција во целни училишта во Република Македонија, како и во бесплатните интернет клубови во Република Македонија. Целта е да се овозможат уреди со кои лицата со инвалидност ќе може бесплатно да ги користат помагајќи им во користењето на компјутер и интернет.

- **Обезбедување на посебно опремено место за лица со инвалидност во бесплатните интернет клубови.**

Во бесплатните интернет клубови ќе биде обезбедено посебно место кое ќе биде резервирано за лица со инвалидност кое ќе биде опремено со соодветни асистивни технологии за пристап согласно претходната мерка.

5.2.2. Дигитална писменост

- **Изработка на електронски содржини во формалниот образовен процес достапни за сите**

Формалниот образовен процес (особено основно и средно образование) игра клучна улога во подигањето на степенот на дигитална писменост на пошироката јавност. Дигитализирањето на процесот на наставата помага за масовно унапредување на ИКТ способностите и вештините на новите генерации кои имаат зголемени можности за наоѓање работа и поголема продуктивност на работното место. Во оваа насока веќе се превземени значителни мерки за компјутеризација и воведување интернет во училиштата низ Република Македонија. Покрај ова од особено значење е донесувањето на стратегијата за електронски содржини со која се планираат бројни мерки за креирање на дигитални содржини на интернет достапни за пошироката јавност. Особена корист од електронските публикации ќе имаат учениците кои ќе можат да ја совладуваат наставната програма во секој момент и од било кое место на иновативен и интересен начин. Реализацијата на оваа мерка ги опфаќа севкупните напори на надлежните институции за развој и градење на електронски содржини поврзани со формалниот образовен процес во Република Македонија кои ќе бидат бесплатно достапни до сите преку интернет.

- **Спроведување на обуки во интернет клубовите за основни ИТ вештини**

Покрај мерките за унапредување на ИТ способностите и вештините преку формалниот образовен процес, се предвидува и спроведување на мерки за креирање на основни ИТ вештини за повозрасни и други лица кои немале можност да се стекнат со вакви способности претходно а особено во текот на нивното формално образование. Обуките ќе опфаќаат основни курсеви за работа со компјутери, интернет, електронска пошта, користење на Microsoft Office пакетот итн. Реализацијата на оваа мерка се очекува во голема мера да ги унапреди можностите за наоѓање работа за лицата кои немаат никакви ИТ познавања, да ја унапреди продуктивноста на веќе вработените лица, но и да овозможи полесно реализирање на други секојдневни активности.

- **Спроведување на напредни ИТ обуки за невработени лица**

Како дополнување на претходната мерка ќе бидат спроведувани и специјализирани, напредни ИТ обуки, исклучиво наменети за невработени лица. Предмет на овие обуки ќе биде изучување на различни програмски јазици и алатки кои ќе придонесат за стручно доусовршување во областа на информатичката технологија за оние невработени лица кои имаат интерес за новите технологии, а финансиски се неспособни сами да се дообучат. Секако, крајна цел на оваа мерка е да им се овозможи на невработените лица,

со стручна преквалификација во областа на информатичката технологија да добијат поголеми шанси за брзо вработување, но истовремено и да се влијае на зголемување на бројот на ИТ професионалци во земјата.

- ECDL обуки и сертификација за невработени лица и лица со инвалидност

Оваа мерка опфаќа сертифицирање на невработените лица и лицата со инвалидност со сертификатот European Computer Driving Licence (ECDL). Тоа е европски признат сертификат за ИКТ писменост, со кој се гарантира дека сопственикот поседува знаење за вршење на основните задачи на компјутер според ECDL стандарди. Целта на мерката е да им овозможи на невработените лица и лицата со инвалидност да се стекнат со основни знаења и умешности за користење на информациско - комуникациски технологии.

- Воведување инструмент за оспособување на лица „Аниматори“

Станува збор за често применлива пракса во Европа. Лица веќе вработени во јавни установи како библиотеки, домови на култура или слично, лица вработени во државни институции како владини интернет клубови или било кое друго заинтересирано лице кое ќе ги исполни критериумите и стандардите официјално пропишани за да се биде „Аниматор“, после ислушани специјални обуки и покажување на стручност во областа (со сертификат или на друг дефиниран начин) може да се стекнат со приматот „Аниматори“. Нивната улога покрај педагошки има и социјален карактер. Истите ќе бидат вклучени во извршување на различни програми и активности, голем дел од кои ќе имаат инклузивен карактер. Програмите и активностите континуирано ќе се дефинираат и прилагодуваат во зависност од потребите на пазарот.

5.2.3. Самостоен живот за популација која старее

- Спроведување на обуки за едукација на стари лица за користење на компјутер и интернет;

Како специфична целна група, интересите на старите лица при користењето на компјутер и интернет се поинакви од интересите на останатите старосни групи на граѓани. Од таа причина, спроведување на ИТ курсеви според конкретната програма развиена според интересите и потребите на целната група би била насочена кон обуки за користење на социјални алатки за комуникација преку интернет, обуки за електронски услуги од интерес за постарите луѓе, како и основни компјутерски вештини. Обуките ќе се изведуваат од претходно избрани квалификувани обучувачи и ќе бидат наменети за сите заинтересирани граѓани кои ги исполнуваат условите за целната група.

- Воведување на посебни термини за стари лица во интернет клубовите во Република Македонија

Една од целите на постоење и функционирање на бесплатните интернет клубови е лесен и бесплатен пристап до компјутери и интернет за недоволно вклучените целни групи.

Меѓу нив е и групата на постари лица кои од социјални или други видови на причини (недовона обученост, недоволно вештини и сл.) немаат можност за секојдневно користење на придобивките од компјутери и интернет. За таа цел, воведување на посебни термини во кои старите лица ќе имаат можност за користење на бесплатните интернет клубови и вештините и знаењето на лицата вработени во клубовите, директно ќе придонесе за намалување на дигиталниот јаз за оваа целна група.

- Креирање веб-локација со услуги наменети за стари лица;

Голема придобивка за старите лица е можност своите обврски да ги завршуваат без потреба од физичко движење односно од дома. За таа цел, воведување на електронски услуги наменети за постари луѓе се на листата приоритетни услуги. Од причина што вештините на старите луѓе за користење на компјутери и интернет се на релативно пониско ниво, постоење на наменска веб-локација прилагодена за нивните потреби од која ќе можат да пристапат до сите електронски услуги и до информации релевантни за нив би била голема придобивка.

- Спроведување интернет обуки од страна на ученици/студенти за стари лица.

Како дополнување на мерката за вклучување на постарите луѓе преку наменска едукација за нив, е предлог мерката за искористување на потенцијалот, знаењето и времето на помладата генерација - ученици/студенти. Преку организирани промотивни настани кои би имале директна или индиректна корист за обучувачите (натпревари или слична форма) младите луѓе би биле мотивирани и директно стимулирани да се вклучат во програмата.

5.2.4. Географско е-вклучување

- Отворање на нови интернет клубови во географско оддалечени места во Република Македонија;

Основниот чекор за дигитално вклучување на целокупната територија на Република Македонија е да се обезбеди потребната ИКТ инфраструктура во помалку развиените и рурални подрачја на земјата со што ќе се обезбеди пристап до интернет за населението во овие тешко достапни места. За таа цел, ќе се продолжи со отворање на нови интернет клубови низ Р. Македонија, овој пат опфаќајќи ги географско оддалечените места во кои е тешко да се донесе интернет од различни причини, а пред се поради економска неисплатливост. Со отворањето на овие интернет клубови, ќе се овозможи бесплатен интернет пристап за лицата кои немаат финансиска можност да приклучат интернет во своите домови, а со тоа давајќи им можност и тие да се вклучат во современото дигитално општество.

- Иницијативи за обезбедување на широкопојасен интернет во области кои не се покриени сеуште;

Отворањето на бесплатните интернет клубови е само една од можните мерки за подобрување на покриеноста со интернет низ Република Македонија. За обезбедување

подолгорочни ефекти во смисла на обезбедување на одржлив дигитален развој е потребен координиран пристап од страна на владиниот, невладиниот и приватниот сектор со цел изнаоѓање решенија за донесување широкопојасен интернет во региони кои се тешко достапни и помалку исплатливи за комерцијалните понудувачи. За таа цел, ќе бидат превземени различни иницијативи и кампањи за покренување на интересот кај донаторите, приватните компании и невладиниот сектор, преку заеднички партнерства да придонесат за зголемување на степенот на интернет покриеност на територијата на Република Македонија.

- Изработка и дистрибуција на едукативен материјал до WiFi точките во Република Македонија;

Со цел унапредување на степенот и квалитетот на употреба на поставените WiFi точки низ државата, потребно е да се превземат активности за информирање и едуцирање на локалното население кое ги користи истите. Во таа насока ќе се изработуваат најразлични информативни материјали: флаери, брошури, каталози на услуги достапни на интернет, како и едукативни материјали, но пред се водичи за работа на интернет за да се обучат корисниците за можностите и потенцијалните придобивки од обезбедениот пристап до интернет и како полесно да извршуваат различни активности на интернет. Оваа мерка ќе придонесе за покревање на свеста кај населението во помалку развиените области за придобивките кои ги носат новите технологии и за поттикнување на интересот за нивно поинтензивно користење.

- Одржување на едукативни семинари за локалното население во областите покриени со WiFi точките.

Како дополнување на претходната мерка ќе бидат превземени мерки за континуирано едуцирање на локалното население преку одржување обуки на регионално и локално ниво на периодична основа, се со цел да се овозможи овие лица да бидат во тек со придобивките од користењето на ИКТ за подобрување на нивниот живот. Обуките ќе опфатат теми од потенцијален интерес за локалното население, како интернет пребарување, користење на владини и комерцијални услуги достапни преку интернет, користење на услуги со кои ќе се овозможи локален развој, купување и плаќање на производи и услуги на интернет, користење на средства за комуникација (електронска пошта, IMS), е-банкарство итн. Со реализација на оваа мерка ќе се зголемат способностите и вештините на локалното население во потешко достапните области на земјата за користење на интернет, помагајќи им полесно да ги искористат придобивките кои ги нуди.

5.2.5. Инклузивна е-Влада

- Развој на бесплатните интернет клубови во советодавни места при вршење на административни услуги по електронски пат;

Министерството за информатичко општество и администрација има отворено 22 бесплатни интернет клубови на територијата на Република Македонија кои служат како

центри каде на локалното население им е овозможен бесплатен интернет. Целта на оваа мерка е да се искористат овие капацитети како советодавни места, каде вработените лица ќе бидат обучени за поддршка на посетителите при користење на електронски административни услуги.

- **Изработка на портал за е-демократија;**

Ќе биде изработен портал за е-демократија преку кој ќе се овозможи поголемо учество на граѓаните во процесот на донесување на одлуки од страна на државните институции. Државните институции на овој портал ќе објавуваат разни планови во однос на предлог стратегии, политики, оперативни планови, закони, активности и сл. Граѓаните ќе имаат можност на едно централно место да се запознаат со плановите на институциите и да даваат свои коментари, идеи за нивно подобрување и сл.

- **Обука на државни службеници и корисници на административните услуги по електронски пат за концептот на е-Влада;**

Ќе бидат спроведени обуки на државни службеници кои се надвор од областа на ИКТ, за вовед во концептот на е-Влада, разбирање на предностите од воведувањето и градењето на тој концепт, потребните чекори за остварување на истиот и сл. Обуките ќе претставуваат продолжение на започнатиот циклус на обуки на државни службеници, а кои беа организирани од страна на Агенцијата за државни службеници. Исто така, ќе бидат спроведени обуки за користење на постоечките и идните електронски административните услуги за заинтересирани граѓани кои ќе исполнат однапред дефинирани критериуми.

- **Примена на WCAG 2.0 стандардот за веб пристапност на веб локациите и електронските услуги на органите на државна управа.**

Органите на државна управа ќе бидат задолжени во преоден рок да ги доразвијат своите веб-локации во насока на примена на препораките од W3C конзорциумот за веб пристапност преку објавениот водич за имплементација на WCAG 2.0.

5.2.6. Социјално–културно е-вклучување

- **Овозможување на бенефиции на социјално загрозени граѓани при набавување на компјутери и интернет услуги;**

Ќе биде разработен и дефиниран модел со чија имплементација ќе се овозможи социјално загрозените граѓани да добијат посебни олеснувања при набавувањето на компјутер и интернет услуги. Олеснетиот пристап до ИКТ ќе им овозможи на овие граѓани подобри услови за нивен подобар социјално – економски живот.

- **Промовирање на потребата од овозможување на повеќејазични верзии на веб-локациите во македонскиот интернет простор, согласно потребите на етничките групи.**

Потребата од овозможување на повеќејазични верзии на веб-локациите во македонскиот интернет простор е јасна земајќи го во предвид мултиетничкиот и мултикултурниот карактер на нашето општество. Овозможувањето на повеќејазични верзии на веб-локациите, со посебен акцент на веб-локациите и електронските услуги на државните институции ќе придонесе кон поголемо е-вклучување на етничките групи во Република Македонија.

5.2.7. Спроведување на идни препораки од ЕУ согласно стратешките насоки од Дигиталната Агенда на ЕУ2020

- **Усогласување со европското законодавство и спроведување на европските насоки од областа на е-вклучување.**

Република Македонија како земја кандидат за членство во ЕУ ги следи и се стреми кон постигнување на европските цели. Поради тоа, континуирано усогласување со законодавството и со насоките на ЕУ во областа на дигиталното вклучување е активност со чија реализација Република Македонија ќе обезбеди правилна стратешка и правна насока во областа.